

Sociální pedagogika na Slovensku

Školský sociálny pedagóg na Slovensku

Jolana Hroncová

Profesia sociálneho pedagóga ako odborného zamestnanca v školách a školských zariadeniach je v školskej legislatíve na Slovensku ukotvená iba od roku 2008, a to v Zákone č. 245/2008 o výchove a vzdelávaní, v § 130 ([„Zákon č. 245/2008 Z. z.“, 2019](#)). Vzhľadom na to, že na Slovensku išlo o novú profesiu, ktorá zatiaľ nie je legislatívne ukotvená ani v Českej a ani v Poľskej republike, možno povedať, že problematika pôsobenia školských sociálnych pedagógov nie je ešte dostatočne rozpracovaná v teoretickej, metodickej a metodologickej rovine ani po 10 rokoch existencie. Z tohto dôvodu patrila k prioritám Banskobystrickej školy sociálnej pedagogiky pôsobiacej na Katedre pedagogiky školská sociálno-výchovná práca sociálnych pedagógov, pretože tí sa pri výkone svojej funkcie stretávali s mnohými problémami. Tieto problémy sme riešili prostredníctvom výskumných úloh VEGA aj KEGA, v rámci ktorých sme vypracovali viaceré vysokoškolské učebnice, monografie i metodické príručky. Výsledky našich empirických zistení sme tiež prezentovali na mnohých konferenciách doma i v zahraničí a v odbornej tlači. Tie boli určené i sociálnym pedagógom v praxi. Ako vzdelávacie pracovisko pripravujúce sociálnych pedagógov v magisterskom štúdiu sme považovali za povinnosť byť nápomocní sociálnym pedagógom pôsobiacim na základných a stredných školách, ktorí nás často žiadali o pomoc. Na riešenie problémov sociálnych pedagógov v škole sme zamerali viaceré výskumné úlohy VEGA a KEGA. Bez záruky úplnosti uvádzame aspoň niektoré projekty, v ktorých bola J. Hroncová zodpovednou riešiteľkou:

- VEGA 1/4527/07: „Profesijné kompetencie sociálnych pedagógov v oblasti prevencie sociálnej patológie u detí a mládeže“;
- KEGA 028UMB-4/2012: „Preventívna sociálno-výchovná práca na základných a stredných školách z aspektu funkcie sociálneho pedagóga“;
- VEGA 1/0303/11: „Spolupráca inštitúcií verejnej správy so školami v oblasti prevencie sociálnopatologických javov s osobitným zreteľom na uplatnenie sociálnych pedagógov v Banskobystrickom kraji“;
- KEGA č. 030UMB-4/2014: „Vypracovanie a overovanie koncepcie aktualizáčného vzdelávania pre sociálnych pedagógov pôsobiacich v praxi s osobitným zreteľom na školských sociálnych pedagógov“;
- KEGA 027UMB-4/2019: „Aktualizačné vzdelávanie pre sociálnych pedagógov základných a stredných škôl“.

Problémy sociálnych pedagógov v škole sme prvýkrát monitorovali na medzinárodnom odbornom seminári pod názvom „Sociálny pedagóg v škole“ ([Hroncová & Emmerová a kol., 2012](#)), ktorý sa konal na Pedagogickej fakulte UMB v Banskej Bystrici dňa 06. 11. 2012. Na tento seminár sme pozvali sociálnych pedagógov zo škôl a školských zariadení, ale aj z iných výchovných inštitúcií, ktoré sú ich pôsobiskami. Ako prednášatelia boli prítomní viacerí vysokoškolskí učitelia z Čiech (B. Kraus), Poľska (M. Walancik), Slovenska (C. Határ) a sociálni pedagógovia z praxe (K. Kropáčová, L. Tichý, I. Erlichová, D. Paučíková a ďalší) a tiež zástupcovia školských sociálnych pedagógov z Trenčína (B. Tomanová, J. Baláž, M. Rečičárová). Trenčín je mesto, ktoré finančne podporuje zamestnávanie sociálnych pedagogičiek a kde sociálne pedagogičky pracujú na všetkých základných školách, čo je dôvod, prečo mesto Trenčín uvádzame ako „príklad dobrej praxe“. Na tomto seminári sociálni pedagógovia poukazovali najmä na tri vážne problémy, s ktorými sa stretávajú pri výkone svojej profesie:

- absencia profesiogramu, respektíve profesijného štandardu „sociálny pedagóg“,
- absencia metodických príručiek pre ich sociálno-výchovnú prácu,
- absencia kontinuálneho vzdelávania pre sociálnych pedagógov.

V rámci výskumných úloh sme sa na Katedre pedagogiky snažili riešiť tieto problémy. Vo výskumnej úlohe KEGA č. 030UMB-4/2014 pod názvom „Vypracovanie a overovanie koncepcie aktualizáčného vzdelávania pre sociálnych pedagógov pôsobiach v praxi s osobitným zreteľom na školských sociálnych pedagógov“ sme sa zamerali jednak na tvorbu metodických príručiek, ale aj na riešenie problému kontinuálneho vzdelávania, ktorý bude sociálnym pedagógom umožňovať ďalší profesijný a odborný rozvoj.

V rámci riešenia tejto úlohy KEGA sme v rokoch 2014 a 2015 opäť monitorovali problémy sociálnych pedagógov v škole a porovnali sme ich s problémami získanými prostredníctvom výpovedí sociálnych pedagógov na odbornom seminári „Sociálny pedagóg v škole“ v roku 2012 a riešili sme ich nasledovne:

1 Absencia profesijného štandardu

V roku 2012 bolo absentovanie profesijného štandardu „sociálny pedagóg“ považované za rozhodujúci problém, na ktorý poukazovali sociálni pedagógovia. Profesijný štandard vymedzuje činnosti školských sociálnych pedagógov ako odborných zamestnancov, čo bolo pre sociálnych pedagógov dôležité, pretože ani vedenie školy a ani iní odborní a pedagogickí zamestnanci túto profesiu nepoznali, v dôsledku čoho boli kompetencie sociálnych pedagógov nejasné, ich činnosti rôznorodé a diferencované. Často boli využívaní ako pedagogickí asistenti, prípadne ako riešitelia aktuálnych porúch v správaní žiakov, dozor na chodbách, suplovanie hodín a pod.

Na príprave štandardu sme mali záujem participovať hlavne preto, že sme jeho prípravu plánovali v rámci projektu KEGA č. 030UMB-4/2014 pod názvom „Vypracovanie a overovanie koncepcie aktualizáčného vzdelávania pre sociálnych pedagógov pôsobiach v praxi s osobitným zreteľom na školských sociálnych pedagógov“. Z tohto dôvodu J. Hroncová ako zodpovedná riešiteľka projektu a tiež garantka študijného programu sociálna pedagogika, vyvinula iniciatívu smerom k vedeniu Odboru pedagogických a odborných zamestnancov siete škôl a školských zariadení, kontinuálneho vzdelávania na Ministerstve školstva, vedy, výskumu a športu so žiadosťou o informáciu, či je profesijný štandard spracovaný a v prípade negatívnej odpovede sme ponúkli spoluprácu na jeho tvorbe. Riaditeľ odboru pozitívne hodnotil našu ponuku a sprostredkoval našu participáciu na príprave profesijného štandardu „sociálny pedagóg“ s koordinátorkou odbornej aktivity 1.1 Projektu PKR, pracovníčkou metodicko-pedagogického centra detašovaného pracoviska v Žiline. Profesijný štandard „sociálny pedagóg“ sa nachádzal v štádiu počiatkovej prípravy a preto naša participácia na jeho tvorbe bola možná a spolupráca nám bola ponúknutá zo strany riešiteľského pracoviska, čo sme hodnotili vysoko pozitívne a na tvorbe profesijného štandardu sme ďalej pokračovali do finálneho stavu.

Profesijný štandard „sociálny pedagóg“ bol vypracovaný Metodicko-pedagogickým centrom v Bratislave v rámci projektu „Profesijný a kariérový rast“ v operačnom programe „Vzdelávanie“ za našej spolupráce (J. Hroncová a I. Emmerová z Katedry pedagogiky PF UMB) a bol spolufinancovaný zo zdrojov Európskej únie. Profesijný štandard „sociálny pedagóg“ už existuje a od roku 2017 je zverejnený na stránke MŠVVaŠ v Pokyne ministra č. 39/2017 v prílohe č. 19 pod názvom „sociálny pedagóg“ ([„Pokyn ministra č. 39/2017“, 2019](#)). Základný problém sociálnych pedagógov v škole bol vyriešený, no na škodu veci nie je doteraz sociálnymi pedagógmi dostatočne využívaný, respektíve sociálni pedagógovia o ňom často nevedia.

2 Absencia metodických príručiek pre sociálnych pedagógov pre jednotlivé typy škôl

Druhým vážnym problémom, na ktorý poukazovali sociálni pedagógovia v roku 2012, bola absencia metodických materiálov. Aj tento problém bol čiastočne riešený zo strany Katedry pedagogiky PF UMB vo viacerých výskumných projektoch KEGA, výstupmi ktorých boli publikačné aktivity metodického

charakteru. Autorský kolektív vo výskumnom projekte KEGA č. 028UMB-4/2012 pod názvom „Preventívna sociálno-výchovná práca na základných a stredných školách z aspektu funkcie sociálneho pedagóga“ (zodp. riešiteľka J. Hroncová) spracoval viaceré publikácie určené sociálnym pedagógom v praxi, napríklad „Sociálna pedagogika na Slovensku (História a súčasnosť)“ (Hroncová a kol., 2012), „Sociálny pedagóg v škole“ (Hroncová & Emmerová a kol., 2012) a najmä metodická príručka pre sociálnych pedagógov a koordinátorov prevencie, spracovaná autorským kolektívom Hroncová, J. – Emmerová, I., Kropáčová, K. a kolektív autorov pod názvom „Preventívna sociálno-výchovná činnosť v škole“ (2013), ktorá je sprístupnená v elektronickej verzii na webovej stránke hlavnej riešiteľky projektu J. Hroncovej. Môžu ju tak využívať ako sociálni pedagógovia z praxe, tak aj študenti sociálnej pedagogiky. Na tento projekt nadväzoval aj výskumný projekt KEGA č. 030UMB-4/2014 pod názvom „Vypracovanie a overovanie koncepcie aktualizáčného vzdelávania pre sociálnych pedagógov pôsobiacich v praxi s osobitným zreteľom na školských sociálnych pedagógov“, v rámci ktorého bol realizovaný celoslovenský empirický výskum zameraný na pôsobenie sociálnych pedagógov. Bol publikovaný v monografii „Sociálny pedagóg v škole v teoretickej reflexii a praxi“ (2015) spracovanej v autorskom kolektíve pod vedením J. Hroncovej v roku 2015. V tejto publikácii sú prezentované hlavné problémy a vtedajší stav pôsobenia sociálnych pedagógov v školách na Slovensku, najmä v rámci projektu PRINED. K ďalším metodickým príručkám a publikáciami, ktoré boli vypracované pre sociálnych pedagógov, boli publikácie „Sociálna patológia pre sociálnych pedagógov“ (Hroncová, Emmerová, & Hronec, 2014) a „Sociálno-výchovná práca s rodinou z aspektu sociálnej pedagogiky“ (Hroncová, Emmerová, & Cimprichová Gežová, 2015). K prácam metodického charakteru patrila aj publikácia autorov I. Emmerová, M. Niklová a M. Dulovics, „Základy mediálnej výchovy pre sociálnych pedagógov a pedagógov“ (2015) a tiež samostatné publikácie M. Niklovej „Sociálny pedagóg ako pomáhajúca profesia a jeho uplatnenie vo výchovných, sociálnych a iných zariadeniach“ (2013a), „Profesijné kompetencie a špecifiká pôsobenia sociálnych pedagógov v školách“ (2013b), M. Dulovicsa „Špecifiká pôsobenia sociálnych pedagógov v školskom prostredí“ (2014), L. Kamarášovej „Aktuálne problémy pri realizácii primárnej prevencie sociálno-patologických javov v školách“ (2013) a práce ďalších autorov.

3 Absencia možností ďalšieho kontinuálneho vzdelávania

Neexistencia ďalšieho vzdelávania predstavovala tretí problém, ktorý sme riešili v rámci vyššie uvedenej výskumnej úlohy KEGA č. 030UMB-4/2014 pod názvom „Vypracovanie a overovanie koncepcie aktualizáčného vzdelávania pre sociálnych pedagógov pôsobiacich v praxi s osobitným zreteľom na školských sociálnych pedagógov“. Jedným z výstupov tejto úlohy bolo aj vypracovanie koncepcie aktualizáčného vzdelávania pre školských sociálnych pedagógov, ktorú hlavná riešiteľka predložila na akreditáciu na MŠVVAŠ SR pod názvom „Prípravné atestačné vzdelávanie pre prvú atestáciu pre odborných zamestnancov – sociálnych pedagógov v školách a školských zariadeniach“, ktoré MŠVVAŠ SR schválilo dňa 9. 2. 2016 s platnosťou do roku 2021. Možno konštatovať, že aj napriek nášmu úsiliu o vypracovanie tohto vzdelávania je zo strany školských sociálnych pedagógov o toto vzdelávanie nedostatočný záujem. Vysvetľujeme si to tým, že väčšina z nich pôsobí na základných školách iba v rámci projektov, predtým PRINED a v súčasnosti Škola otvorená všetkým (ŠOV), a teda pôsobia dočasne a nevedia, či sa im absolvovanie tohto vzdelávania v práci oplatí. Jednou z príčin nedostatočného záujmu o toto vzdelávanie je aj skutočnosť, že vedenie škôl nechce uvoľňovať sociálnych pedagógov pracujúcich v rámci projektu počas pracovných dní na vzdelávacie aktivity, pretože musia plniť úlohy v oblasti starostlivosti o žiakov.

V súčasnom období pedagogická verejnosť očakáva schválenie nového Zákona o pedagogických zamestnancoch a odborných zamestnancoch. V pripravovanom zákone má byť sociálny pedagóg zaradený v § 24 do kategórie „Iní odborní zamestnanci“, teda nie samostatne pod názvom „sociálny pedagóg“ ako v aktuálnom Zákone č. 317/2009 o pedagogických zamestnancoch a odborných zamestnancoch („Zákon č. 317/2009 Z. z.“, 2019). Do tejto kategórie sú v navrhovanom zákone zaradení okrem sociálneho pedagóga aj školský logopéd a liečebný pedagóg, ktorí by mali byť, podľa

nášho názoru, logicky zaradení skôr do § 23, pretože oni boli pôvodne súčasťou odboru špeciálny pedagóg.

V navrhovanej verzii zákona je činnosť sociálneho pedagóga v § 24 pod názvom „Iní odborní zamestnanci“ definovaná takto:

„Sociálny pedagóg pri výkone pracovnej činnosti v škole a školskom zariadení

- a) vykonáva preventívne činnosti,
- b) poskytuje poradenstvo a intervenciu so zameraním na deti a žiakov s rizikovým správaním, ohrozených sociálno-patologickými javmi a zo sociálne znevýhodneného prostredia,
- c) poskytuje poradenstvo zákonným zástupcom, pedagogickým zamestnancom a odborným zamestnancom,
- d) vykonáva sociálno-pedagogickú diagnostiku prostredia a vzťahov, osvetovú činnosť a ďalšie činnosti v sociálno-výchovnej oblasti.

Činnosť sociálneho pedagóga v navrhovanej verzii je značne oklieštená, už neobsahuje úlohy v oblasti sociálnej výchovy, podpory prosociálneho a etického správania a reedukácie správania, ktoré tradične patrili k základným kompetenciám sociálneho pedagóga a na ktoré kladie sociálna pedagogika veľký dôraz.

Z pozície garantky študijného programu sociálna pedagogika, ale aj predsedníčky Asociácie sociálnych pedagógov, v spolupráci s vedúcimi predstaviteľmi z Centier pedagogicko-psychologického poradenstva a prevencie v Banskej Bystrici a Lučenci, ktorí sú sociálni pedagógovia, sme tento návrh pripomienkovali na MŠVVaŠ u riaditeľa Odboru pedagogických zamestnancov a odborných zamestnancov v Sekcii regionálneho školstva, ktorý je poverený prípravou nového zákona. Pripomienkovali sme tiež § 39 pod názvom „školský koordinátor vo výchove a vzdelávaní“, ktorý nahrádza doterajšiu pozíciu školského „koordinátora prevencie sociálnopatologických javov“. Podľa nášho názoru je navrhovaný názov tejto funkcie veľmi všeobecný, všeobsiahly a nie sú úplne jasné činnosti, ktoré majú byť v rámci tejto funkcie vykonávané. Podobné kritické stanovisko odznelo aj vo verejnoprávnych médiách zo strany Slovenskej komory učiteľov. Naše pripomienky však boli akceptované iba v minimálnej miere. Skutočnosť, že sociálny pedagóg už nemá byť ukotvený v samostatnom paragrafe 24 ako doposiaľ, považujeme za podcenenie jeho významu oproti iným odborným zamestnancom, ktorí sú uvádzaní samostatne. Môže to mať vplyv aj na ďalší vývoj umiestňovania sociálnych pedagógov do škôl, ktorý môže byť ešte horší než doteraz.

Reference

- Hroncová, J. a kol. (2012). *Sociálna pedagogika na Slovensku (História a súčasnosť)*. Banská Bystrica: PF UMB.
- Hroncová, J., & Emmerová I. a kol. (2012). *Sociálny pedagóg v škole*. Banská Bystrica: PF UMB.
- Hroncová, J., Emmerová, I., & Kropáčová, K. a kol. (2013). *Preventívna sociálno-výchovná činnosť v škole*. Banská Bystrica: BELIANUM.
- Hroncová, J., Emmerová, I., & Hronec, M. (2014). *Sociálna patológia pre sociálnych pedagógov*. Banská Bystrica: BELIANUM.
- Hroncová, J., Emmerová, I., & Cimprichová Gežová, K. (2015). *Sociálno-výchovná práca s rodinou z aspektu sociálnej pedagogiky*. Banská Bystrica: BELIANUM.
- Emmerová, I., Niklová, M., & Dulovics, M. (2015). *Základy mediálnej výchovy pre sociálnych pedagógov a pedagógov*. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela.
- Niklová, M. (2013a). *Sociálny pedagóg ako pomáhajúca profesia a jeho uplatnenie vo výchovných, sociálnych a iných zariadeniach*. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela.

- Niklová, M. (2013b). *Profesijné kompetencie a špecifiká pôsobenia sociálnych pedagógov v školách*. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela.
- Dulovics, M. (2014). *Špecifiká pôsobenia sociálnych pedagógov v školskom prostredí*. Banská Bystrica: BELIANUM.
- Kamarášová, L. (2013). Aktuálne problémy pri realizácii primárnej prevencie sociálno-patologických javov v školách. *Informačný bulletin zameraný na prevenciu sociálno-patologických javov v rezorte školstva*, 13(1-2), 68–59.
- Pokyn ministra č. 39/2017, ktorým sa vydávajú profesijné štandardy pre jednotlivé kategórie a podkategórie pedagogických zamestnancov a odborných zamestnancov škôl a školských zariadení. (2019, Marec 14). *Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky*. Dostupné z <https://www.minedu.sk/pokyn-ministra-c-392017-ktorym-sa-vydavaju-profesijne-standardy-pre-jednotlive-kategorie-a-podkategorie-pedagogickych-zamestnancov-a-odbornych-zamestnancov-skol-a-skolskych-zariadeni/>
- Hroncová, J., & Emmerová, I. a kol. (2015). *Sociálny pedagóg v škole v teoretickej reflexii a praxi*. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela.
- Zákon č. 317/2009 Z. z., Zákon o pedagogických zamestnancoch a odborných zamestnancoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov. (2019, Marec 14). *Zákony pre ľudí.sk*. Dostupné z <https://www.zakonypreludi.sk/zz/2009-317>
- Zákon č. 245/2008 Z. z., Zákon o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov. (2019, Marec 14). *Zákony pre ľudí.sk*. Dostupné z <http://www.zakonypreludi.sk/zz/2008-245>

Jolana Hroncová
Pedagogická fakulta UMB v Banskej Bystrici